

РЕПРОДУКТИВНО ЗДРАВЕ, ПРЕВЕНЦИЯ И БОРБА СЪС СОЦИАЛНО ЗНАЧИМИТЕ ЗАБОЛЯВАНИЯ

Проект "Равенство за местно развитие - приносът на общността" се изпълнява с финансовата подкрепа на Столична община, Програма Европа 2016

Увод

Официалната дефиниция на понятието сексуално и репродуктивно здраве (СРЗ) е приета на Международната конференция по въпросите на народонаселението и развитието (Кайро, 1994). Базирана е върху утвърдената от Световната здравна организация дефиниция на здравето: „Здраве е състоянието на пълно физическо, умствено и социално благополучие, а не просто липса на заболяване“.

През последните години компонентите на СРЗ се свеждат до четири:

- сексуално поведение;
- семейно планиране;
- полово предавани инфекции;
- аборти по желание.

Рисковете за СРЗ могат да произтичат от най-разнообразни източници. Някои от тях са:

- недостатъчна информираност;
- недостатъчна отговорност;
- липса на целенасочени и устойчиви подкрепящи политики за превенция и ранна диагностика на заболяванията.

Злокачествените заболявания на репродуктивната система обхващат в еднаква степен и жените и мъжете в света и са много разновидности.

Настоящата публикация има за цел да насочи вниманието към темата за профилактиката на сексуалното и репродуктивното здраве и правото на избор и информирано решение за методите на медицинско лечение или интервенция.

Повишаването на информираността и превенцията на злокачествените заболявания

По данни на Националния раков регистър, ракът на гърдата заема 25,8 % дял от всички онкологични заболявания при жената и се нарежда на първо място по честота. Годишно в България се диагностицират около 3655 нови случая на заболяването.

- Всяка година заболяемостта от рак на гърдата се увеличава средно с 1.8%.
- Заболяемостта от рак на гърдата се увеличава с напредване на възрастта на пациентите след 35 години и достига своя пик при 60-64 годишните.

На първо място в света по заболяемост при мъжете е ракът на простата.

Подобна е статистиката за други заболявания на репродуктивната система, но по-важното е, че тази статистика може да се промени, ако хората редовно посещават профилактични прегледи, заболяванията се диагностицират навреме и се прилага адекватно лечение.

Дали и до колко хората избират профилактиката пред страха, не можем да бъдем сигурни. Проучването „Репродуктивни нагласи и поведение в България“, проведено от Българска асоциация по семейно планиране и сексуално здраве и Фонда на ООН за насе-

ление през 2012 г. сочи, че 12,3% от жените в град София никога не са ходили на гинекологичен преглед, което е доста обезпокоително.

ПРОФИЛАКТИКА И ПРЕВЕНЦИЯ НА ЗАБОЛЯВАНИЯТА

Здравните нужди на мъжете и жените започват от детството, продължават в периода на зрелостта и достигат по-напредналата възраст, като в хода на този процес мъжете и жените имат различни нужди по отношение грижите за тяхното сексуално и репродуктивно здраве.

Всеки етап има своите характеристики, всяка възраст носи своите рискове от възникване на различни заболявания или нежелани последици - ранна бременност, стерилитет, полово предавани инфекции, злокачествени заболявания на репродуктивните органи. В тази връзка всяка възраст има своите нужди от профилактика и навременна диагностика, която в голяма степен, макар и личен ангажимент, безспорно се нуждае от подкрепата на общността и от дискусия как повече информация да достигне до жените и мъжете, така че страхът от профилактичните прегледи да бъде преодолян, както и ефективността на скрининговите програми подобрена.

Важно е да се знае, че условието за успеха на скрининга е масовото участие – не по-малко от 80% от възрастовата група, която е засегната най-често. Според д-р Иво Гергов, специалист по образна диагностика в Специализираната болница за активно лечение по онкология (Здравен навигатор, 4.11.2013 г.), когато говорим за рак на гърдата 80 % от популацията между 50 и 69 години трябва да бъде включена в програмата. По приблизителни данни в България, в тази възрастова група има около 700 000-800 000 жени. Това означава, че за да е успешна една скрининг програма в България, трябва да бъдат прегледани в рамките на две години и да бъдат преглеждани на всеки две години 550 000-600 000 жени. **Скринингът е дългосрочна, многогодишна, постоянно действаща програма - без край, а не срочна кампания.**

Темите табу

Редовна профилактика на заболяванията на репродуктивната система

Редовната профилактика е най-верният път към ранната диагностика на заболяванията на репродуктивната система. През последните години обществото постепенно узря, благодарение на обществените национални и местни кампании и някои проектни профилактични програми за ранна диагностика като националната програма „Спри и се прегледай“, че профилактиката е лична отговорност на всеки от нас. Рискът от злокачествени заболявания по статистика нараства с нарастването на възрастта и информираността за честота и вида на профилактичните прегледи на хората на различна възраст е от голямо значение.

Не по-малко важно е профилактиката на заболяванията на репродуктивната система да започне на време, още от ранна младежка възраст, още преди започване на полов живот. В много страни създаването на култура за консултации с личния лекар на младежите, които започват полов живот, спестява много проблеми на младите хора, свързани с нежелана бременност, полово предавани болести, ранна диагностика на злокачествени заболявания.

РЕПРОДУКТИВНИ ПРОБЛЕМИ И РЕПРОДУКТИВНА ЕТИКА

В по-зряла възраст, когато на дневен ред излиза темата за създаване на дете, много хора са изправени пред дилемата как да постъпят, когато двойката има репродуктивен проблем.

Безспорен е напредъкът на съвременната медицината в областта на асистираното репродуктивно здраве в последните години, като то е и най-бързо развиващото се. Чрез технологиите стана възможно оплождането на клетки в епруветки (in-vitro), замразяване и съхраняване на сперматозоиди, яйцеклетки и ембриони, ИКСИ оплождане (ICSI), вътре маточна инсеминация (IUI) и други.

Това, обаче, **поставя множество здравни, правни и етични въпроси**, чието разрешаване изглежда сложно и неясно, поради деликатността и специфичността на проблема, а именно – създаването на **нов човешки живот**.

Тези теми в България се нуждаят от широка дискусия за ползите и вредите при избора на асистирана репродукция, както и за здравните рискове, за информирания избор и за алтернативите, които няма да нанесат вреда на репродуктивното здраве.

Знаете ли, че: При възможно най-основния вид ин витро оплождане, при който се използват яйцеклетки от майката – лекарите дават на жената лекарства, които стимулират нейните яйчници да отделят колкото се може повече яйцеклетки. Лекарственото стимулиране на яйчниците е понастоящем основен пункт в процеса на асистирано възпроизвеждане на човека. Тази технология естествено се основава на приемането на множество силни лекарства, които принуждават яйчниците да отделят колкото се може повече яйцеклетки. Възможните усложнения, които могат да последват, са „синдром на хиперстимулираните яйчници“, извънматочна бременност, многоплодна бременност.

Добри практики

НАЦИОНАЛНИ ПЛАНОВЕ ЗА БОРБА С ОНКОЛОГИЧНИТЕ ЗАБОЛЯВАНИЯ

Националните планове за борба с онкологичните заболявания имат за цел намаляване на броя на случаите на онкологични заболявания и подобряване качеството на живот на пациентите чрез *систематични стратегии за превенция, ранна диагностика, лечение, рехабилитация и палиативни грижи*, както и осъществяване на *проучвания за иновативни лечебни методи и оценка на резултатите от прилагането им*. Плановете се създават, за да се използват максимално ефективно наличните обществени ресурси. Национални планове и стратегии са приели вече 19 европейски страни, като някои от тях предвиждат в плановете си и обмен на добри практики на местно ниво.

ПОЛИТИКА ЗА ЖЕНСКО ЗДРАВЕ НА МЕСТНО НИВО

През 90-те години на 20 в. в Глазгоу, Великобритания, е пилотирана за първи път в страната местната политика за подобряване на женското здраве. Тя се базира върху дългосрочно сътрудничество между местните власти, местните неправителствени организации и местната академична общност, което дава възможност да се направи анализ на състоянието и анализ на възможните мерки за подобряване.

Целите на политиката са:

- Да повиши информираността и да проучи факторите, които засягат негативно здравето на жените в Глазгоу;
- Да планира услугите, които могат да допринесат за подобряване на здравето на жените в Глазгоу;
- Да създаде структури в местната власт, които да вземат предвид факторите, които влияят на женското здраве;

- Да гарантира, че основните проблеми, идентифицирани от жените в Глазгоу, ще бъдат включени като приоритети в местната политика.

Политиката се развива в две насоки:

1. Програми за подобряване на женското здраве, включително и за предотвратяване на насилието, основано на пола, което оказва влияние върху женското физическо и психическо здраве, ръководени от общинските дирекции по превенция и опазване на общественото здраве. Основният фокус на работата е да предоставят информация в процеса на планиране на здравната политика, да развиват модели на добри практики и да осигуряват участието на жените в консултацията процес, както и да развиват програми за повишаване информираността на пациентите. Мониторингът на скрининговите програми за превенция на рак на маточната шийка и рак на гърдата също се осъществява от тези дирекции.
2. Създаване на Група за планиране на политиките за женско здраве. Представителите на групата са служители от различни здравни дирекции, а нейната роля е да наблюдава и да задава стандарти за политики за женско здраве като наблюдава дали нуждите на жените са взети предвид в различни други здравни политики и услуги, както и да идентифицира възможните ресурси.¹

Препоръки от дискуссионния форум

На 7.11. 2016 г. в Столична библиотека, Фондация „Център за изследвания и политики за жените“ съвместно със Столична библиотека проведе дискуссионен форум на тема „Репродуктивно здраве, превенция и борба със социално значимите заболявания“ с участието на проф. д-р Здравка Валерианова, ръководител на Националния раков регистър, г-жа Евгения Александрова, председател на Асоциацията на пациентите с онкологични заболявания, с водещ на дискусията г-жа Татяна Кметова, директор на Центъра за изследвания и политики за жените (ЦИПЖ). Проявата отбеляза 19 октомври - Международен ден за борба срещу рака на гърдата, и Ноември - информационна кампания срещу рака на простатата и рака на тестисите, която протича ежегодно през месец ноември.

Изводите и препоръките от проведения форум бяха:

- Много местни политики бяха променени за последните 15 години, което се дължи най-вече на съвместната работата на НПО с местните власти. Най-голямата сила на неправителствения сектор е, че той говори през гласа на пациентите и помага за заявяване на нуждите на гражданите пред местните власти. Местните власти разполагат с ресурс, който може да се използва за подобряване на репродуктивното здраве на жените и мъжете, и са отворени за предложения от гражданите, които трябва да са активни в заявяването на позициите си.
- Времето, в което думата профилактика изчервяваше повечето жени и не създаваше никакво чувство на ангажимент от страна на здравните власти, отдавна е зад гърба ни. Обществото узря, че здравето е преди всичко личен ангажимент и проект, но все още в България не е проходила системната профилактика, каквато е скринингът.

- Организирането на редовния скрининг е преди всичко съвместно действие между граждани, работодатели, синдикални организации, експерти, местни власти и НПО. В настоящия момент системната профилактика в България отстъпва на по-заден план. Време е отново да се работи в сътрудничество, както преди 15 години, когато профилактиката отбеляза в България и в столицата много положителни промени по отношение на статистиката на заболяемостта от злокачествени заболявания.
- Формулата на успеха на превантивните програми са най-вече съвместните действия и преди всичко постоянството и създаването на трайни технически възможности за запазване и проследяване на информацията за проблемите на рисковите пациенти във времето, както и механизъм пациентите, при които е установен някакъв рисков фактор, да бъдат подсещани и поканвани, така че да не могат да откажат за навременно провеждане на последващи профилактични прегледи.
- Скринирането е активно търсене на заболяването в ранен стадий, когато то може да бъде блокирано с по-малко лични и обществени ресурси. В тази връзка дискусантите се обединиха около идеята, че е назрял моментът за по-решителни и по-мощни действия и работа за приемане на **общински и национален антиракови програми и планове**, по примера на Италия и други европейски страни, защото, докато няма системни усилия за редовен скрининг и докато това не стане държавна политика, ние ще продължаваме да разчитаме на собствените си ресурси да преодолеем страха да правим редовно профилактични прегледи, което в повечето случаи не е най-ефективният подход.

Проектът се изпълнява в партньорство от:

Център за изследвания и политики за жените

Уебсайт: www.cwsp.bg
e-mail: cwsp@cwsp.bg

CWSP.bg

@CWSP_bg

Фондация „Център за изследвания и политики за жените“ е неправителствена организация, основана в гр. София, която работи по проучвания и проекти, анализи и предложения за подобряване на политиките по равнопоставеност на половете на национално и местно ниво.

Нашата мисия е самостоятелно и в партньорство със сродни български и международни неправителствени организации и граждански сдружения, както и с местните и национални власти и културни институти да насърчаваме и осъществяваме дейности, насочени към гарантиране на равнопоставеността на половете в икономическата и социалната сфера, женското здраве, защитата на женските човешки права.

СТОЛИЧНА БИБЛИОТЕКА

Уебсайт: www.libsofia.bg

stolichna.biblioteka

@Sofialibrary

Столична библиотека е създадена през 1928 г. и е най-голямата публична библиотека в страната с фонд над 1 милион тома и близо 40 хил. читатели. Тя разполага с 3 филиала в София – „Люлин“, „Сердика“ и „Студентски град“ и Детски отдел. Библиотеката е предпочитано място за представяне на нови книги, изложби, концерти, за провеждане на кръгли маси и дискусии.

Приоритетите на Столична библиотека са: дигитализация на книжовното ни наследство, разширяване на достъпа до информационните ресурси и създаване на атрактивни арт пространства за привличане нови читателски публики.